

Predmetni izpitni katalog za poklicno matura

Slovenščina

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega izpitnega roka **2014**, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal matura, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za poklicno matura za tisto leto.

Ljubljana 2012

ric

Državni izpitni center

PREDMETNI IZPITNI KATALOG ZA POKLICNO MATURO – SLOVENŠČINA

Katalog so pripravile:

Mirjam Furlan Brec
mag. Lara Godec Soršak
Mira Hedžet Krkač
mag. Silva Kastelic
Maruša Kolar
Andrejka Korman
mag. Jana Kvas
mag. Marjana Mlinar Hodak

Katalog je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 148. seji 19. 4. 2012 in se uporablja od spomladanskega izpitnega roka 2014, dokler ni določen novi katalog. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za poklicno maturo za tisto leto.

© Državni izpitni center, 2012

Vse pravice pridržane.

Izdal in založil:

Državni izpitni center

Predstavnik:

dr. Darko Zupanc

Uredili:

mag. Mateja Jagodič
Joži Trkov

Oblikovanje in prelom:

Milena Jarc

Ljubljana 2012

ISSN 2232-6405

VSEBINA

1	UVOD	5
2	IZPITNI CILJI	6
3	ZGRADBA IN VREDNOTENJE IZPITA.....	7
3.1	Shema izpita.....	7
3.2	Tipi nalog	8
3.3	Vrednotenje	9
4	IZPITNE VSEBINE.....	11
4.1	Jezik	11
4.2	Književnost	14
5	PRILAGODITVE ZA KANDIDATE S POSEBNIMI POTREBAMI	20
6	DODATEK.....	21
7	LITERATURA.....	22

1 UVOD

Predmetni izpitni katalog za poklicno maturo 2014 – Slovenščina opisuje prvi predmet, kakor to zahteva Zakon o maturi.

Katalog je usklajen z veljavnimi katalogi znanja:

- SSI, Katalog znanja, Slovenščina (določil SSRSSI na 99. seji 15. 2. 2007 in 126. seji 26. 11. 2010),
- PTI, Katalog znanja, Slovenščina (določil SSRSSI na 99. seji 15. 2. 2007),
- SPI, Katalog znanja, Slovenščina (določil SSRSSI na 99. seji 15. 2. 2007).

Izpit iz slovenščine je obvezen za vse kandidate za poklicno maturo.

Zakon o maturi zahteva, da državna predmetna komisija za poklicno maturo pripravi naloge za pisni izpit iz slovenščine. Učitelji ocenijo znanje kandidata skladno z merili in na način, ki je določen s predmetnim izpitnim katalogom.

2 IZPITNI CILJI

► Splošni cilji

- Ugotoviti raven ustreznega, razumljivega, pravilnega in učinkovitega ustnega in pisnega sporazumevanja;
- ugotoviti odnos do slovenščine kot maternega/prvega in državnega jezika;
- ugotoviti raven kulture dialoga;
- ugotoviti raven zmožnosti literarnega branja;
- vplivati na kakovost pouka slovenščine v srednjih šolah.

► Cilji pisnega izpita

Kandidat dokazuje:

- v prvi izpitni poli zmožnost opazovanja, razčlenjevanja (pomensko, pragmatično, besedno-slovnično, metajezikovno in stvarno) in vrednotenja predloženega neumetnostnega besedila ter zmožnost samostojne tvorbe krajšega neumetnostnega besedila dane besedilne vrste;
- v drugi izpitni poli zmožnost bralnega odzivanja (doživljanja, razumevanja in vrednotenja) na umetnostno besedilo, in sicer tako, da uporablja tudi literarnoteoretsko znanje, ter zmožnost tvorjenja besedila o predloženem umetnostnem besedilu.

► Cilji ustnega izpita

Kandidat dokazuje:

- zmožnost govornega izražanja v knjižnem jeziku in kulturo dialoga;
- zmožnost smiselnega in estetskega branja predloženega umetnostnega besedila in zmožnost interpretacije (doživljanja, razumevanja, vrednotenja) besedila, in sicer tako, da pri tem uporablja tudi literarnoteoretsko in literarnozgodovinsko znanje;
- zmožnost opazovanja, razčlenjevanja in vrednotenja krajšega neumetnostnega besedila ter utemeljevanja svojega mnenja.

3 ZGRADBA IN VREDNOTENJE IZPITA

Izpit iz slovenščine je sestavljen iz dveh delov: pisnega in ustnega.

Pisni izpit traja 120 minut, rešujeta pa se dve izpitni poli. Čas reševanja ene pole je 60 minut. Naloge za pisni izpit pripravi Državna predmetna komisija za slovenščino in slovenščino kot drugi jezik za poklicno maturo. Ista komisija oblikuje ocenjevalni obrazec in sestavi navodila za ocenjevanje za vsako izpitno polo.

Ustni izpit traja do 20 minut. Izpitne listke, na katerih so po tri naloge, sestavijo učitelji na šolah.

Naloge na izpitnem listku so:

- glasno branje umetnostnega besedila oziroma dela umetnostnega besedila,
- interpretacija umetnostnega besedila,
- jezikovno vprašanje ob krajšem neumetnostnem besedilu.

3.1 Shema izpita

► Pisni izpit

Izpitna pola		Trajanje	Točke (delež v %)
1	Razčlemba neumetnostnega besedila Pisanje krajšega besedila dane besedilne vrste v obsegu do 150 besed (možnost oblikovanja koncepta).	60 minut	30 (30 %)
2	Interpretacija umetnostnega besedila ali odlomka umetnostnega besedila Kandidat izbere: vodeno interpretacijo ali samostojno interpretacijo. Obseg besedila: najmanj 400 besed (možnost oblikovanja koncepta).	60 minut	30 (30 %)
Skupaj		120 minut	60 (60 %)

Dovoljeni pripomoček: nalivno pero ali kemični svinčnik.

► Ustni izpit

	Trajanje	Točke (delež v %)
1. Glasno branje umetnostnega besedila oziroma odlomka umetnostnega besedila.		
2. Vodena interpretacija prebranega besedila.		
3. Jezikovno vprašanje ob krajšem neumetnostnem besedilu.		
Skupaj	do 20 minut*	40 (40 %)

* Kandidat ima pred začetkom ustnega izpita pravico do 15-minutne priprave.

3.2 Tipi nalog

► Izpitna pola 1

NALOGE ZAPRTEGA TIPA

Naloge izbirnega tipa

- izbira med DA/NE
- podčrtovanje/obkrožanje pravih odgovorov med več odgovori
- povezovanje podatkov
- razvrščanje podatkov

Naloge kratkih odgovorov in dopolnjevanja

Popravljanje napak

NALOGE POLODPRTEGA TIPA

Nestrukturirane naloge

- naloge s samostojnim oblikovanjem kratkih odgovorov
- naloge s pretvorbami ali s povzetkom

Strukturirane naloge (naloge s podvprašanji)

NALOGE ODPRTEGA TIPA

Tvorba neumetnostnega besedila dane besedilne vrste

► Izpitna pola 2

NALOGE ODPRTEGA TIPA

Vodena interpretacija umetnostnega besedila ali odlomka umetnostnega besedila

Samostojna interpretacija umetnostnega besedila ali odlomka umetnostnega besedila

► Ustni izpit

NALOGA ZAPRTEGA TIPA

Glasno branje umetnostnega besedila oziroma odlomka umetnostnega besedila

NALOGE POLODPRTEGA IN ODPRTEGA TIPA

Odgovori na vprašanja in dialog

3.3 Vrednotenje

Merila za vrednotenje in deleži taksonomskih stopenj

► Izpitna pola 1

Vsaka naloga v prvi izpitni poli je ovrednotena z določenim številom točk glede na vsebinsko in spoznavno zahtevnost.

Taksonomske stopnje	Opis	Točke (delež v %)
I.	Prepoznavanje okoliščin nastanka izhodiščnega besedila, prepoznavanje namena tvorca besedila, prepoznavanje podatkov in nebesednih prvin v besedilu; poznavanje značilnosti besedilne vrste, poznavanje strokovnih izrazov ter slovničnih in pravopisnih pravil	12–18 (6–9 %)
II.	Razumevanje vsebine izhodiščnega besedila, določanje teme in podteme oziroma ključnih podatkov, določanje vloge nebesednih prvin, ugotavljanje značilnosti besedilne vrste, razčlenjevanje izhodiščnega besedila (pomensko, pragmatično, besedno-slovnično, metajezikovno in stvarno), razlaganje in utemeljevanje rešitev, preoblikovanje stavkov, povedi ali delov besedila, uporaba strokovnih izrazov ter slovničnih in pravopisnih pravil	30–36 (15–18 %)
III.	Tvorjenje krajšega neumetnostnega besedila; vrednotenje učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila ter utemeljevanje svojega mnenja	12–18 (6–9 %)
Skupaj		60 : 2 = 30 ¹ (30 %)

► Izpitna pola 2

V drugi izpitni poli ocenjevalec ovrednoti elemente po naslednji preglednici:

Elementi in taksonomske stopnje	Opis	Točke (delež v %)
Znanje in razumevanje (ZR – I.)	Opredelitev umetnostnega besedila ali odlomka glede na književno zvrst/vrsto Povzetek umetnostnega besedila ali odlomka umetnostnega besedila	6 (6 %)
Razčlemba in razlaga (RR – II.)	Razčlemba in razlaga umetnostnega besedila/odlomka in njegovih značilnih prvin, npr. teme, motivov, književnih oseb, književnega dogajanja, prostora, časa	6 (6 %)
Predstavitev dejstev in stališč (PDS – II.)	Utemeljevanje s primeri iz besedila/odlomka Utemeljevanje s primeri iz drugih književnih besedil ali iz življenja Zgradba interpretacije (logična členitev, koherenca, obseg) ²	6 (6 %)
Sinteza in vrednotenje (SV – III.)	Povzetek ugotovitev Presoja problema oziroma prvin/-e v besedilu ali odlomku Presoja problema oziroma prvin/-e na splošno (aktualizacija)	6 (6 %)
Jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost (JPSU – II.) ³	Pravopisna pravilnost Slovnična pravilnost Slogovna ustreznost	6 (6 %)
Skupaj		30 (30 %)

¹ V prvi izpitni poli so naloge ovrednotene s 60 točkami. Ocenjevalec izračuna končni dosežek tako, da doseženo število točk deli z dve. Skupno število točk za prvo izpitno polo je 30, delež pri izpitu pa je 30 %.

² Če kandidat napiše interpretacijo z manj kot 400 besedami, lahko pri zgradbi doseže največ eno točko (od dveh).

³ Če kandidat napiše interpretacijo z manj kot 200 besedami, lahko pri JPSU doseže največ tri točke (od šestih).

► Ustni izpit

Taksonomske stopnje	Opis	Točke (delež v %)
I.	Glasno branje umetnostnega besedila oziroma odlomka umetnostnega besedila	4 (4 %)
I., II. in III.	Vodena interpretacija prebranega umetnostnega besedila	15 (15 %)
I., II. in III.	Odgovor na jezikovno vprašanje ob krajšem neumetnostnem besedilu	15 (15 %)
II.	Kultura dialoga	6 (6 %)
Skupaj		40 (40 %)

Kandidat lahko pri ustnem izpitu doseže 40 točk, to je 40 % celotnega izpita iz slovenščine.

4 IZPITNE VSEBINE

4.1 Jezik

► Pisni in ustni izpit

Kandidat prebere izhodiščno besedilo, in sicer:

- publicistično ali strokovno besedilo (npr. intervju, novico, poročilo, predstavitev osebe, oceno/kritiko, komentar, reportažo, poljudnoznanstveni članek, predstavitev kraja, predstavitev postopka, opis naprave),
- uradni dopis ali javno pozivno/obveščevalno besedilo (npr. vabilo, zahvalo, opravičilo, življenjepis, zapisnik, obvestilo, besedilo ekonomske ali politične propagande).

Razčlenjuje prebrano besedilo, tako da:

- določi okoliščine nastanka besedila,
- določi temo besedila in podteme/ključne besede ter bistvene podatke,
- določi namen tvorca besedila,
- določi vrsto besedila/besedilno vrsto in prepozna njene značilnosti,
- določi prevladujoče pomensko razmerje v besedilu,
- določi prevladujoči način razvijanja teme,
- določi vlogo in pomen danih besed, povedi, delov povedi ... iz besedila, nebesednih delov besedila ter nebesednih spremljevalcev pisanja.

Ob prebranem izhodiščnem besedilu in njegovi razčlembi dokazuje:

- poimenovalno zmožnost
 - razloži besede in besedne zveze in jih zna uporabiti v novi povedi,
 - predstavi pomene večpomenskih besed in jih ponazori v novih povedih,
 - besedam iz izhodiščnega besedila poišče sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine ali iz istega tematskega polja,
 - prevzete besede zamenja z domačimi ustreznici ter vrednoti vlogo domačih in prevzetih besed,
 - razloži frazeme in jih uporabi v novi povedi,
 - nadomesti prosto besedno zvezo s frazemom in obratno,
 - prepozna poimenovalne napake v izhodiščnem besedilu, jih odpravi in pojasni svoje popravke,
 - znajde se v slovarskem sestavku SSKJ, v Slovenskem pravopisu, Velikem slovarju tujk in Slovenskem etimološkem slovarju;
- skladenjsko zmožnost
 - prepozna skladenjske napake (npr. napačno pomensko razmerje v povedi ali zvezi povedi, neustrezni naveznik v povedi ali zvezi povedi, napačno razvrščene besede ali dele povedi, napačne oblike besed), jih odpravi in pojasni svoje popravke,
 - pretvarja povedi v skladenjsko preprostejše ali zahtevnejše,
 - pretvori skladenjsko podstavo v tvorjenko oziroma tvorjenki določi skladenjsko podstavo,
 - tvori skladenjsko pravilne odgovore (krajša besedila),

- tvori enostavčne povedi,
- sprašuje po danih delih povedi,
- razširi enostavčno poved v večstavčno,
- strne večstavčno poved v enostavčno,
- tvori priredno in podredno zložene povedi,
- opazuje zaporedje besed in delov povedi ter odpravi napake in utemelji popravke,
- odpravi neustrezno ponavljanje besed v zvezah povedi,
- združuje zveze povedi s ponovljenimi prvinami v povedi s prilastkovim odvisnikom, te pa strne v povedi z desnimi in levimi prilastki,
- izrazi isto dejanje v tvornem in trpnem stavku,
- poroča o prvotnem dogodku na različne načine,
- premi govor pretvori v odvisnega ali obratno;
- pravorečno zmožnost
 - primerja knjižni in neknjižni izgovor besed, besednih zvez ali povedi in zapiše pravilni knjižni izgovor;
- pravopisno zmožnost
 - vrednoti pravilnost zapisa besed, odpravi in pojasni popravke,
 - v povedih odpravi napačno rabo ločil in svoje popravke utemelji,
 - tvori pravopisno pravilne odgovore;
- slogovno zmožnost
 - vrednoti ustreznost besedila, prepozna slogovne napake v njem, jih odpravi in pojasni popravke,
 - vrednoti slogovno ustreznost besed/besednih zvez/povedi v besedilu, odpravi napake in utemelji popravke,
 - prepozna in ovrednoti okoliščine rabe slogovno zaznamovanih besed, navede slogovno nezaznamovane ustreznice,
 - tvori slogovno ustrezne odgovore,
 - prepozna socialno zvrst,
 - presodi in upošteva okoliščine za rabo ustrezne socialne zvrsti;
- zmožnost nebesednega sporazumevanja
 - v besedilu opazuje nebesedne spremljevalce (nebesedni jezik), prepozna njihovo vlogo in vrednoti njihovo ustreznost ter učinkovitost;
- metajezikovno zmožnost
 - poimenuje vrsto izhodiščnega besedila in utemelji odgovor z navajanjem značilnosti besedilne vrste,
 - po vrednotenju učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila utemelji svoje mnenje,
 - poišče tvorjenke, določi besedotvorno vrsto in skladenjsko podstavo,
 - predstavi faze tvorjenja besedila in jih ponazori s svojimi zgledi,
 - v besedilu najde zahtevano slovnično prvino (npr. samostalnik) in utemelji svojo rešitev,
 - zahtevano jezikovno prvino poimenuje s strokovnim izrazom in predstavi njene pomenske, oblikovne, slogovne, izvirne, tvorbene in tvarne značilnosti,
 - določi stavčne člene in njihove dele v enostavčni povedi,
 - določi stavčno sestavo povedi (število stavkov v povedi in razmerje med njimi, osnovni in dopolnjevalni stavek, vrsto priredja, vrsto odvisnika v podredno zloženi povedi).

► Pisni izpit

Piše besedilo dane besedilne vrste:

- publicistična besedila (npr. poročilo, novico, predstavitev osebe, intervju, komentar),
- strokovna besedila (npr. predstavitev predmeta, predstavitev postopka, navodilo za delo),
- uradne dopise (npr. zahvalo, opravičilo, vabilo, prošnjo, prijavo, pritožbo),
- javno obvestilo.

Pri tem

- izkaže poznavanje značilnosti besedilne vrste, svojo jezikovno (poimenovalno, skladijsko, pravopisno) in slogovno zmožnost ter zmožnost nebesednega sporočanja,
- upošteva faze sporočanja, merila besedilnosti (smiselnost, sovisnost in zaokroženost), načela uspešnega sporočanja ter notranjo in zunanjo členjenost,
- opremi besedilo z naslovjem in ustreznimi nebesednimi dopolnili,
- tvori ustrezno, razumljivo, učinkovito in jezikovno pravilno besedilo.

► Ustni izpit

Izraža svojo jezikovno ozaveščenost, tako da:

- razloži položaj slovenščine v Republiki Sloveniji, v zamejstvu, izseljenstvu in v organih Evropske unije ter položaj italijanščine in madžarščine na narodno mešanih območjih v Republiki Sloveniji,
- pozna vlogo slovenščine kot maternega/prvega jezika ter utemelji njene prednosti pred drugimi jeziki pri sporazumevanju v osebni, družbeni in poklicni življenju,
- opiše nastanek in razvoj slovenskega jezika,
- našteje evropske jezikovne družine ter umesti slovenščino v ustrezno družino in poddružino.

4.2 Književnost

► Pisni izpit

Kandidat vodeno ali samostojno interpretira umetnostno besedilo ali odlomek umetnostnega besedila, npr.: zvrst, temo, motiv, idejo, književno osebo, književno dogajanje, književni prostor, književni čas.

► Ustni izpit

Kandidat glasno bere in vodeno interpretira predloženo umetnostno besedilo ali odlomek umetnostnega besedila. Državna predmetna komisija za slovenščino in slovenščino kot drugi jezik za poklicno maturo predlaga besedila literarnozgodovinskih sklopov, učitelji pa lahko za komplet izpitnih listkov po svoji presoji izberejo do 10 % žanrskih besedil.

Predlagana besedila literarnozgodovinskih sklopov	Pojmi, prvine za interpretacijo
Biblija	Nastanek, sestava, kulturni in literarni pomen.
Prilika o izgubljenem sinu	Prilika kot vrsta pripovedi, kratke zgodbe; njene značilnosti, namen.
Antična književnost	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Homer: Odiseja <i>ali</i> Iliada	Epika. Junaški ep. Mitološka podlaga: mit o trojanski vojni. Način pripovedovanja, opisovanja: epska širina.
Sofoklej: Kralj Ojdip <i>ali</i> Antigona	Dramatika. Dramatska dogajalna zgradba. Tragedija, tragičnost, vzroki tragičnosti. Antično gledališče.
Srednji vek	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Pomen obdobja.
Pridiga o grehu in pokori (Brižinski spomenik II)	Brižinski spomeniki. Vsebina in pomen. Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti, namen.
Ljudsko slovstvo	Motivno-tematske in jezikovno-slogovne značilnosti. Zvrsti in vrste. Pomen ljudske tradicije.
Pegam in Lambergar <i>ali</i> Od lepe Vide <i>ali</i> Zeleni Jurij	Epska ljudska pesem: motivi, jezik in slog.
Kralj Matjaž	Lirska ljudska pesem: motivi, jezik in slog.
	Ljudska pripoved: motivi, jezik, slog.
Evropska renesansa	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
William Shakespeare: Romeo in Julija	Renesančna tragedija, vzroki tragičnosti. Dramatska dogajalna zgradba. Renesančno gledališče.

Predlagana besedila literarnozgodovinskih sklopov	Pojmi, prvine za interpretacijo
Reformacija, protireformacija in barok na Slovenskem	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Primož Trubar: Proti zidavi cerkva	Protestantske ideje v besedilu. Jezik in slog.
Janez Svetokriški: Na noviga lejta dan	Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti, namen. Baročni slog.
Razsvetljenstvo na Slovenskem	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Anton Tomaž Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi	Začetki slovenskega gledališča. Komedija, komičnost, vrste komičnosti. Razsvetljenska in prerodna miselnost.
Valentin Vodnik: Zadovolni Krajnc <i>ali</i> Dramilo	Razsvetljenska in prerodna miselnost. Jezik in slog.
Evropska romantika	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Aleksander Sergejevič Puškin: Jevgenij Onjegin	Romantična književna oseba, njen pogled na življenje. Roman v verzih.
Romantika na Slovenskem	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci oz. predstavniki. Pomen obdobja.
France Prešeren: Sonetni venec (1., 7., 8. in 15. sonet) <i>ali</i> Krst pri Savici	Sonet. Zgradba Sonetnega venca. Teme, motivi, pesniške podobe. Romantične značilnosti.
Zdravljica	Zgradba pesnitve. Oblika, sestava kitic: povezava z dogajanjem. Teme, motivi, pesniške podobe. Epsko in lirsko. Romantične značilnosti.
Evropski realizem in naturalizem	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Gustave Flaubert: Gospa Bovary	Realistični roman. Književna oseba, motivacija za njeno ravnanje. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.
Fjodor Mihajlovič Dostojevski: Zločin in kazen <i>ali</i> Lev Nikolajevič Tolstoj: Vojna in mir	Psihološki realistični roman. Miselnost in ravnanje glavne književne osebe. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.
Emile Zola: Beznica	Zgodovinski realistični roman. Prepletanje družbeno-zgodovinskega in osebnega dogajanja, resničnosti in domišljije. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.
	Naturalizem. Naturalistični roman: teme, motivi, jezik in slog; vpliv dednosti, časa in okolja na življenje književnih oseb.

**Predlagana besedila
literarnozgodovinskih sklopov**

Pojmi, prvine za interpretacijo

Henrik Ibsen:

Nora

ali

Strahovi

ali

Nikolaj Vasiljevič Gogolj:

Revizor

Realistična, tezna, meščanska drama. Odnosi med književnimi osebami, njihove vloge v družinskem in družbenem življenju. Analitična dramska tehnika.

Miselnost in ravnanje književnih oseb, družbeno dogajanje. Realistična dramska satira.

Med romantiko in realizmom na Slovenskem

Josip Jurčič:

Deseti brat

Začetki slovenskega romana. Zgradba, zgodba. Pripovedovalec, njegovo oblikovanje književnih oseb, književnega prostora in časa. Romantične in realistične prvine.

Simon Jenko:

Tilka

ali

Josip Jurčič:

Telečja pečenka

Začetki slovenske novele. Značajevka, obraz. Pripovedovalec, njegov pogled na književno osebo. Humorne prvine. Realizem in romantika v besedilu.

Janko Kersnik:

Jara gospoda

Realistična povest. Književne osebe: njihov položaj v družbenem okolju, medosebni odnosi, vrednote, motivacija za ravnanje.

ali

V zemljiški knjigi

Okvirna pripoved. Slika kot vrsta realistične pripovedi. Pripovedovalec, njegov odnos do upovedene resničnosti, do književnih oseb.

Ivan Tavčar:

Visoška kronika

Zgodovinski roman. Književna oseba v vlogi pripovedovalca. Psihološka oznaka glavnih književnih oseb; dejavniki, ki vplivajo na njihovo ravnanje.

ali

Cvetje v jeseni

Povest. Okvirna pripoved. Pripovedovalec, njegov odnos do upovedene resničnosti. Vpliv usode in družbenih razmer na življenje književnih oseb. Romantika in realizem v besedilu.

ali

V Zali

Cikel zgodb z okvirno pripovedjo. Pripovedovalci. Vpliv usode in družbenih razmer na življenje književnih oseb. Skupna tema, ideja. Romantika in realizem v besedilu.

Simon Jenko:

Obrazi (uvodni, 5., 7. in 10.)

Obraz kot pesniška vrsta. Zgradba, oblika. Pesniške podobe. Realistični pogled na naravo. Romantične prvine.

Simon Gregorčič:

Njega ni

ali

Soči

Ponarodela lirsko-epska pesem z biografskim ozadjem. Navezava na motiv ljudske pesmi. Jezik in slog.

Domovinska in zgodovinska tema. Pesnikov nagovor, njegova vizija prihodnosti. Pesniške podobe, njihov pomen.

Anton Aškerc:

Mejnik

ali

Zimska romanca

Balada. Realistični slog. Epske in dramske prvine.

Socialna pripovedna pesem. Realistični slog.

**Predlagana besedila
literarnozgodovinskih sklopov**

Pojmi, prvine za interpretacijo

Evropska moderna

Oscar Wilde:
Saloma

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Avtorjeva obdelava biblijske snovi. Dekadenca in simbolizem v besedilu. Poetična drama, pesniške podobe, njihov pomen.

Moderna na Slovenskem

Dragotin Kette:
Na trgu

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Podoknica. Impresionistične prvine, simboli. Oblika pesmi, zvočni učinki.

Josip Murn:
Sneg

Razpoloženska, miselna lirika. Bivanjska tema, motivi. Zgradba pesmi. Impresionizem in simbolizem v besedilu.

Ivan Cankar:
Martin Kačur

Književna oseba: njeni cilji, njen položaj v družbenem okolju. Motivi, simetrična zgradba. Realizem in simbolizem v besedilu.

ali
Na klancu

Književne osebe, vpliv družbenih pojavov in usode na njihovo življenje. Ciklična zgradba romana. Motivi, vodilni motiv. Realizem in simbolizem v besedilu.

Ivan Cankar:
Kostanj posebne sorte
ali
Gospod stotnik

Črtica. Tema, motivi. Družbeno-zgodovinsko ozadje. Subjektivno pripovedovanje. Simboli.

Ivan Cankar:
Hlapci
ali
Za narodov blagor

Zunanja in dogajalna zgradba drame. Teme, motivi. Družbeno-zgodovinsko ozadje. Miselnost književnih oseb, nasprotja med njimi. Satiričnost, aktualnost.

Oton Župančič:
Duma

Pesnitev z domovinsko temo, motivi. Pesniške podobe, njihov pomen, razmerje med njimi. Zgradba pesnitve, dvodelnost.

ali
Z vlakom

Domovinska pesem, motivi. Pesniške podobe, njihov pomen.

Evropska književnost v prvi polovici 20. stoletja

Franz Kafka:
Preobrazba

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Motiv preobrazbe, povezava z drugimi motivi besedila. Novela, pripovedna groteska. Način pripovedovanja, modernizem v besedilu.

Slovenska književnost v prvi polovici 20. stoletja

Srečko Kosovel:
Slutnja

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Pesniške podobe, občutje. Impresionistične prvine, nominalni slog.

Srečko Kosovel:
Ekstaza smrti

Pesniške podobe, občutje. Ekspresionistične motivno-idejne in jezikovno-slogovne značilnosti. Vizionarska pesem.

**Predlagana besedila
literarnozgodovinskih sklopov**

Pojmi, prvine za interpretacijo

Srečko Kosovel: Kons 5	Konstrukcija, konstruktivistična pesem. Motivno-idejne in jezikovno-slogovne značilnosti.
Ivan Pregelj: Matkova Tina	Novela. Položaj glavne književne osebe v družbenem okolju oz. zgodovinskem trenutku. Ekspresionistične, simbolistične, realistične, baročne prvine.
Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi	Simultano gledališče. Dramska tehnika. Prikaz, problematika dramskih oseb. Ekspresionistične, simbolistične, realistične prvine. Grotesknost.
Prežihov Voranc: Samorastniki	Socialnorealistična novela. Vpliv družbene razslojenosti na življenje književnih oseb (malih ljudi), njihove lastnosti in simbolični pomen. Epske in dramske prvine, jezik in slog.
<i>ali</i> Boj na požiralniku	Socialnorealistična novela. Vpliv družbenega in naravnega okolja na življenje književnih oseb (malih ljudi). Simbolika in grotesknost. Epske in dramske prvine, jezik in slog.
Miško Kranjec: Rezonja na svojem	Socialnorealistična novela. Vpliv družbeno-zgodovinskega dogajanja na življenje književnih oseb (malih ljudi), njihova miselnost. Epske in lirske prvine, jezik in slog.
<i>ali</i> Povest o dobrih ljudeh	Romantična zgodba s socialnorealističnimi motivi. Književne osebe (mali ljudje) med družbeno resničnostjo in ideali.
Karel Destovnik - Kajuh: Bosa pojdiva	Prepletanje osebne in družbene (vojne) teme. Motivi, pesniške podobe.
Slovenska književnosti po drugi svetovni vojni, sodobna slovenska književnost	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

PESNIŠTVO

Janez Menart: Croquis <i>ali</i> Nežnost v mraku	Intimistična pesem: tema, motivi, pesniške podobe, jezik in slog.
Tone Pavček: Pesem o zvezdah <i>ali</i>	Intimistična pesem. Pesnikov pogled na življenje in ljudi. Pesniške podobe, simboli.
Lojze Krakar: Med iskalci biserov <i>ali</i>	Intimistična pesem. Pesnikov pogled na življenjske vrednote. Pesniške podobe, simboli.
Ciril Zlobec: Sveta mesta tvojega telesa	Pesnikov pogled na ljubezen. Pesniške podobe, jezik in slog.
Kajetan Kovič: Južni otok	Pesem kot prispevka. Tema, motivi. Pesniške podobe, pomen metafor. Zgradba, oblika pesmi.
Dane Zajc: Črni deček <i>ali</i> Veliki črni bik	Tema absurda. Pesniške podobe, simboli; njihov pomen. Svobodni verz, ritem.

**Predlagana besedila
literarnozgodovinskih sklopov**

Pojmi, prvine za interpretacijo

Gregor Strniša: Večerna pravljica	Pravljичnost in resničnost. Pesniške podobe in njihov pomen. Groteskne prvine. Glasovna ujemanja, ritem.
Svetlana Makarovič: Odštevanka	Tema, motivi. Pesniške podobe. Navezava na ljudsko pesništvo, aktualiziranje njegovih motivov.
Tomaž Šalamun: Gobice <i>ali</i> Himna svetovne odgovornosti	Modernistične prvine. Besedne igre, ludizem v besedilu.
Aleš Šteger: 10 prošelj za lahko noč	Tema, motivi. Jezik in slog.

PRIPOVEDNIŠTVO

Ciril Kosmač: Tantadruj	Novela. Pripovedovalčev odnos do glavne književne osebe in do drugih književnih oseb. Eksistencialistične, realistične, simbolistične, fantastične prvine, barvni in zvočni učinki.
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro	Vojni in avtobiografski roman. Književna oseba kot pripovedovalec, njen eksistencialistični bivanjski položaj. Zgradba romana, modernistične prvine.
Marjan Tomšič: Vruja	Novela. Motivno-tematske in jezikovno-slogovne prvine.
Andrej Blatnik: Električna kitaro	Kratka pripovedna proza. Motivno-tematske in jezikovno-slogovne prvine.
Andrej Skubic: Fužinski bluz	Sodobni roman. Družbena problematika. Pripovedovalci. Jezikovno-slogovne značilnosti.
Polona Glavan: Anton	Kratka pripovedna proza. Pripovedovalca in njun bivanjski položaj. Jezikovno-slogovne značilnosti.

DRAMATIKA

Dominik Smole: Antigona	Navezava na Sofoklejevo Antigono. Družbeno-zgodovinsko ozadje, aktualizacija antičnih motivov. Poetična drama z eksistencialističnimi idejnimi prvinami. Pesniške podobe, simbolni pomeni.
Drago Jančar: Veliki briljantni valček	Bivanjski položaj dramskih oseb. Moderna groteskna drama z idejnimi prvinami absurda. Prepletanje tragičnosti in ironije, karikiranja. Metaforičnost, njen pomen.
Matjaž Zupančič: Vladimir <i>ali</i> Primož Kozak: Legenda o svetem Che	Sodobna drama. Bivanjski položaj dramskih oseb. Jezikovno-slogovne značilnosti.

5 PRILAGODITVE ZA KANDIDATE S POSEBNIMI POTREBAMI

Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili v izobraževalne programe usmerjeni z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih (poškodbe, bolezni) pa tudi drugim kandidatom glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje se prilagodita način opravljanja izpita iz slovenščine in način ocenjevanja znanja v skladu z Zakonom o maturi in s poglavjem *Prilagoditve za kandidate s posebnimi potrebami* Maturitetnega izpitnega kataloga za poklicno maturo.

6 DODATEK

Primeri izpitnih pol in navodila za ocenjevanje so dostopni na spletni strani Državnega izpitnega centra www.ric.si.

7 LITERATURA

Učbeniki in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, so zbrani v Katalogu učbenikov za srednjo šolo in objavljeni na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.